

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

ΜΑΚΗ ΜΑΪΛΗ

«Το αστικό πολιτικό σύστημα στην Ελλάδα από το 1950 έως το 1967»

Προδημοσίευση του προλόγου νέας έκδοσης της «Σύγχρονης Εποχής»

Σε λίγες μέρες θα κυκλοφορήσει από τη «Σύγχρονη Εποχή» η έκδοση «Το αστικό πολιτικό σύστημα στην Ελλάδα από το 1950 έως το 1967», γραμμένο από τον υπεύθυνο του Τμήματος Ιστορίας της ΚΕ του ΚΚΕ, Μάκη Μαΐλη. Όπως αναδεικνύεται και στον πρόλογο του εκδοτικού, αποτελεί ένα βιβλίο που δίνει εφόδια για τη σύγχρονη πάλη των κομμουνιστών, δίνει εφόδια για την εξαγωγή συμπερασμάτων από ευρύτερες δυνάμεις εργαζομένων και νέων για το ρόλο των αστών πολιτικών και του ομορτισμού. Περιέχει πληθώρα στοιχείων άγνωστων ή απλώς ξεχασμένων από τους πολλούς. Όλα αυτά συνθέτουν ένα σύγχρονο εργαλείο απαραίτητο για την ερμηνεία και των κινήσεων στο αστικό πολιτικό σκηνικό τόσο μπροστά στις επερχόμενες εκλογές όσο και για τις εξελίξεις που θα συνεχιστούν μετά από αυτές. Ο «ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ» δημοσιεύει τον πρόλογο του βιβλίου σε δύο μέρη:

«...**Α**υτή η μελέτη δεν εκπονήθηκε για να ικανοποιήσει κυρίως τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα του ιστορικού πολιτικού μελετητή. Ο βασικός σκοπός της είναι να υπηρετήσει την εργατική πολιτική συνειδητοποίηση, την αποτελεσματικότητα της σημερινής ιδεολογικής - πολιτικής ταξικής πάλης. Με θεωρητικό και μεθοδολογικό εργαλείο ανάλυσης των ιστορικών γεγονότων τη διαλεκτική υλιστική αντίληψή τους, αυτή η μελέτη οδηγεί σε συσχετισμούς των γεγονότων της περιόδου 1950 - 1967 με τα σημερινά γεγονότα. Με άλλα λόγια: Η κατανόηση της σχέσης οικονομίας - πολιτικής στο παρελθόν, η κατανόηση του οικονομικού υπόβαθρου στη διαμόρφωση του πολιτικού συστήματος στην Ελλάδα μετά τη νίκη της αστικής τάξης στη σύγκρουσή της με το Δημοκρατικό Στρατό Ελλάδας (ΔΣΕ), βοηθά να κατανοηθούν και οι σημερινές εξελίξεις στο πολιτικό σύστημα της Ελλάδας στη σχέση τους με τις οικονομικές - κοινωνικές εξελίξεις.

Διεθνείς και εσωτερικές αστικές αντιθέσεις της περιόδου

Ποια είναι τα κοινά στοιχεία ανάμεσα στο παρελθόν και στην τρέχουσα πολιτική κατάσταση; Είναι η κινητικότητα για τη διαμόρφωση νέων αστικών κομμάτων, οι μετακινήσεις αστών πολιτικών μεταξύ παλιών και νέων κομματικών σχηματισμών, η ρευστότητα στις μετακινήσεις τους, αλλά και στη συγκρότηση των νέων πολιτικών σχημάτων που εμφανίζονται ως αντίπαλα μεταξύ τους. Είναι οι σχέσεις της ελληνικής αστικής τάξης, των εκάστοτε πιο ισχυρών τμημάτων της, με τους ξένους συμμάχους της, σχέσεις συμμαχίας καπιταλιστικών συμφερόντων ενάντια στα εργατικά και λαϊκά συμφέροντα, που όμως διατρέχονται από την ανισομετρία της καπιταλιστικής ανάπτυξης και ισχύος. Διατρέχονται από αντιθέσεις μεταξύ των ιδιαίτερων συμφερόντων των εθνοκρατικά συγκροτημένων αστικών τάξεων. Είναι αντιθέσεις που εκφράζουν και μεσοπρόθεσμη ή μακροπρόθεσμη κινητικότητα στη συγκρότηση των εξωτερικών συμμαχιών, που αποτυπώνουν επίσης τις αλλαγές στο συσχετισμό μεταξύ των καπιταλιστικών κρατών διεθνώς, αλλά και ανάλογα με την πορεία έκβασης της ταξικής πάλης στο εσωτερικό κάθε χώρας.

Είναι ιδιαίτερης σημασίας αυτό το στοιχείο. Η συγκρότηση του "μετεμφυλιακού" αστικού πολιτικού συστήματος στην Ελλάδα, θα λέγαμε συνολικότερα η ανασυγκρότηση των αστικών θεσμών, οικονομικών και στρατιωτικών, στηρίχτηκε στη νέα μεγάλη μεταπολεμική σύμμαχο, τις ΗΠΑ, που είχε αναδειχτεί σε ηγετική δύναμη του ιμπεριαλισμού, καθώς και σε ό,τι απέμενε ως υπόλειμμα από την παλιά μεγάλη σύμμαχο, το Ηνωμένο Βασίλειο (Μ. Βρετανία).

Ωστόσο, η επίδραση των ΗΠΑ αποτυπώνεται ακόμη και στο παλάτι, παρ' όλο που δεν υπήρχε άμεσα παρελθόν σε αυτή τη σχέση. Ήταν όμως επόμενο αυτό το αποτύπωμα των ΗΠΑ και στο θεσμό της βασιλείας στην Ελλάδα, σε αυτήν την περίοδο. Η βασιλεία συνιστούσε όργανο της αστικής εξουσίας, με αρμοδιότητες ως επικεφαλής του στρατεύματος και ως ο εντολέας σε υποψήφιο πρωθυπουργό για τη συγκρότηση κυβέρνησης. Η διαπλοκή του θεσμού της βασιλείας στην Ελλάδα με τους κρατικούς μηχανισμούς των ΗΠΑ, είχε ως αφετηρία της το γεγονός ότι η βασιλεία άμεσα παρενέβαινε στο στρατό και στη διεύθυνση του υπουργείου Αμυνας. Από την άλλη, η μεταπολεμική ανασυγκρότηση των "Εθνικών Ενόπλων Δυνάμεων" στην Ελλάδα έγινε με την άμεση συμμετοχή των ΗΠΑ - οικονομική (Σχέδιο Μάρσαλ, Δόγμα Τρούμαν) - πολιτική - στρατιωτική - και στη συνέχεια με την ένταξή τους στο ΝΑΤΟ.

Παράλληλα, όσο στην πορεία της δεκαετίας του 1950 το ελληνικό αστικό κράτος ξαναστεκόταν στα δικά του πόδια πιο στέρεα, δυνάμωνε ο ευρωπαϊκός προσανατολισμός του, που εκφράστηκε με την πολιτική επιλογή σύνδεσης της Ελλάδας με την ΕΟΚ (1961).

Σε αυτό το σημείο, αξίζει να θυμίσουμε ότι και οι σχέσεις ΝΑΤΟ - ΕΟΚ αποτύπωναν μια σύνθετη αντιφατική σχέση μεταξύ των κρατών - μελών τους, που είχε αντανάκλαση και στη σχέση της Ελλάδας με το ΝΑΤΟ και την ΕΟΚ, στις θέσεις των κυβερνητικών κομμάτων ή σε αστικές αντιθέσεις σχετικές με τις εκάστοτε κυβερνητικές επιλογές.

Αν και τα σημαντικότερα κράτη - μέλη της ΕΟΚ συμμετείχαν στο ΝΑΤΟ, αν και η ΕΟΚ ήταν οικονομικός - πολιτικός συνασπισμός, ενώ το ΝΑΤΟ στρατιωτικός - πολιτικός, αν και οι δύο συνασπισμοί είχαν ως καθαρό ταξικό αντίπαλό τους την ΕΣΣΔ και τα άλλα σοσιαλιστικά κράτη, ωστόσο οι μεταξύ τους αντιθέσεις ήταν βαθύτερες και εκδηλώθηκαν πιο καθαρά

στον 21ο αιώνα. Πολύ συνοπτικά μπορούμε να κωδικοποιήσουμε αυτές τις αντιθέσεις ως εξής:

- Το Ηνωμένο Βασίλειο, σταθερή σύμμαχη δύναμη των ΗΠΑ και μέλος του ΝΑΤΟ, δε συμμετείχε στην ΕΟΚ.
- Η Γαλλία, τότε η ισχυρότερη καπιταλιστική δύναμη στην ηπειρωτική Ευρώπη, είχε περιόδους μη συμμετοχής στο στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ, λόγω αντιθέσεων της με τις ΗΠΑ για τον έλεγχο των βάσεων στην Ευρώπη.
- Η Γερμανία, ταχύτατα οικονομικά ανασυγκροτημένη μετά τον πόλεμο με τη στήριξη των ΗΠΑ, βασική δύναμη της ΕΟΚ, αρχικά στερούνταν στρατιωτικής δύναμης, με βάση τη Συμφωνία του Πότσταμ.
- Η Τουρκία, μέλος του ΝΑΤΟ, με σύμμαχο το Ην. Βασίλειο στις διεκδικήσεις της στην Κύπρο, είχε και την προτίμηση των ΗΠΑ, λόγω της γεωστρατηγικής της θέσης στο υπογάστριο της ΕΣΣΔ, αλλά και της γειννιάσής της με τη Μέση Ανατολή. Ταυτόχρονα, οι αντιθέσεις Ελλάδας - Τουρκίας δεν περιορίζονταν μόνο στο Κυπριακό.

Σε αυτό το κουβάρι των αντιθέσεων, εκδηλώθηκε αστικό πολιτικό ρεύμα αμφισβήτησης της ένταξης στο ΝΑΤΟ ή τουλάχιστον τέθηκε ζήτημα ισχυρότερης διαπραγματεύσεως, αμφισβήτησης της Συμφωνίας εγκατάστασης βάσεων των ΗΠΑ στην Ελλάδα, καθώς και αντιρρήσεις για τη σύνδεση της Ελλάδας με την ΕΟΚ.

Το κουβάρι των εσωτερικών και εξωτερικών αντιθέσεων

Με αυτό το σύνολο των αντιθέσεων μπορούμε να εξηγήσουμε και εκείνες που εμφανίστηκαν μεταξύ κορυφαίων αστών πολιτικών (επικεφαλής κομμάτων, πρωθυπουργών ή υπουργών) και των βασιλέων, να ερμηνεύσουμε μεταβολές στην υποστήριξη του ενός ή άλλου αστού πολιτικού από τις ΗΠΑ, τη Βρετανία, τον βασιλιά, να εξηγήσουμε εκείνες τις μεταβολές που αφορούν τον Κωνσταντίνο Καραμανλή, αστό πολιτικό που είχε εξέχοντα ρόλο τόσο στην περίοδο 1950 - 1967 όσο και στα πρώτα επτά χρόνια της μεταπολίτευσης (1974 - 1981), αλλά και στη συνέχεια ως Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

Μπορούμε να κατανοήσουμε πώς η αστική εξουσία διαμορφώνει και αναδιαμορφώνει τις εφεδρείες της, αλλά και πώς διαμορφώνεται - εξελίσσεται ο προσανατολισμός των κομμάτων και των ηγετών τους προς το ένα ή το άλλο βασικό σύμμαχο κράτος, ανάλογα και με την κοινότητα των εξωτερικών συμφερόντων τους, από τα οποία απορρέει και η αντίστοιχη πολιτική τους.

Στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, τα συμφέροντα Βρετανίας - Τουρκίας στην Κύπρο είναι ενιαία και αντίθετα με τα συμφέροντα της Ελλάδας, των δε ΗΠΑ έχουν μεγαλύτερη κοινότητα με εκείνα των Βρετανίας - Τουρκίας.

Αυτή είναι σημαντική βάση για ν' αναπτυχθεί πιο ισχυρό αστικό ρεύμα ευρωπαϊκού προσανατολισμού, παρόλο που το εφοπλιστικό κεφάλαιο της Ελλάδας έχει στενούς δεσμούς με το βρετανικό - αμερικανικό.

Διόλου τυχαία, ο Κ. Καραμανλής μετά τη διένεξη με το παλάτι και την παραίτησή του από πρωθυπουργός (1963), εγκαταλείποντας την Ελλάδα εγκαταστάθηκε στη Γαλλία.

Με το σύνολο αυτών των αντιθέσεων μπορούμε να εξηγήσουμε πιο ουσιαστικά τις αντιθέσεις μεταξύ των αστών πολιτικών, να δούμε πίσω από επιφανειακά προσχήματα, όπως τα περί "διαπραγματευτικής ικανότητάς" τους, "οσφυοκαμψίας" και "εθνοδουλείας", όσο κι αν μπορεί να εκδηλώνονται και τέτοιες τάσεις, όμως ως δευτερεύουσες ή και τριτεύουσες σε αυτές που διαμορφώνονται από καθοριστικούς παράγοντες: τα κοινά συμφέροντα.

Η ταξική προσέγγιση των γεγονότων μάς βοηθά να μην παρασυρόμαστε από απλουστευτικές αντιλήψεις ότι οι αστοί πολιτικοί, τα αστικά κόμματα, "εκτελούν εντολές" ξένων κέντρων ή μεμονωμένων καπιταλιστών, ότι είναι όργανα εκτελεστικά χωρίς βούληση.

Η πραγματικότητα είναι ότι υπάρχουν διαφορές τακτικής εντός των κομμάτων που, πέρα από προσωπικές διαφορές -όταν πρόκειται για στελέχη - αστούς με προσωπικότητα, εμπειρία και ηγετικές ικανότητες- εκφράζουν και διαφορές τμημάτων της αστικής τάξης, ενδοϊμπεριαλιστικές αντιθέσεις.

Η διαπάλη για τους προσανατολισμούς της καπιταλιστικής ανάπτυξης

Είναι φανερό ότι στη συγκεκριμένη περίοδο οι διαμάχες αντανάκλυν τις δυσκολίες στη διαμόρφωση του μεταπολεμικού - μετεμφυλιακού αστικού πολιτικού συστήματος, ακόμα και διαφορές προσανατολισμών, με σημαντικότερη αυτή για τη λεγόμενη "ατμομηχανή" της παραγωγικής ανάπτυξης: με αγροτική ανάπτυξη, τουρισμό και βιομηχανία μέσω κατανάλωσης ή με πιο εκτεταμένη εκβιομηχάνιση μέσω της βιομηχανίας εξόρυξης - επεξεργασίας υλών και μηχανημάτων παραγωγής. Σ' αυτή την αντιπαράθεση περιπλέχτηκε και το αστικό δίλημμα «πρώτα νομισματική σταθεροποίηση και μετά κρατική στήριξη της εκβιομηχάνισης» ή αντίθετα.

Η Ιστορία επιβεβαιώνει ότι αυτά τα αστικά διλήμματα δεν είναι σημερινά, ότι γίνονται οξύτερα μετά τις μεγάλες καταστροφές που επιφέρουν μια αλληλουχία παραγόντων -βαθιά οικονομική κρίση, ιμπεριαλιστικός πόλεμος, ένοπλη ταξική πάλη- ότι η καπιταλιστική ανάπτυξη είναι που φέρνει την κρίση, αφού στοιχείο της είναι η αναρχία, η ανισομετρία. Επίσης, επιβεβαιώνει ότι καπιταλιστική ανάπτυξη σημαίνει την επέκταση του κεφαλαίου έξω από τα στενά εθνικά - κρατικά όρια, που εμπεριέχει τον ενδοκαπιταλιστικό μονοπωλιακό ανταγωνισμό, επομένως και τις ανισότιμες διακρατικές σχέσεις, τις ανισότιμες διπλωματικές σχέσεις, την αναρχία και ανισομετρία σε μια ευρύτερη περιφερειακή και στη διεθνή καπιταλιστική αγορά. Η σύνδεση της Ελλάδας με την ΕΟΚ και πιο καθαρά πολύ αργότερα η ένταξή της (1981, αλλά η Συνθήκη υπογράφηκε το 1979), επέδρασε πολύ πιο έντονα στην ανισόμετρη ανάπτυξη των κλάδων της μεταποίησης, των διάφορων βιομηχανικών τομέων, στη διάρθρωση της αγροτικής παραγωγής».